

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

τῶν σκηνοθετῶν Μάικελ Πάουελ καὶ Ἑμερικ Πρεζμπάργκερ. Γιατὶ ἡ ταινία αὐτή—ποῦ εἶναι γυρισμένη ὁλόκληρη στὸ στούντιο, μὲ συνεχῆ χρησιμοποίησι σκηνογραφιῶν—εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα προϊόντα τῆς φωτογραφίας σὰν τέχνης. Τὸ θέμα θὰ μπορούσε νὰ ἦταν δραματικό, συγκλονιστικό μάλιστα, ἀν κατάρθωνε νὰ γίνετο αὐτὸ ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι: τὸ δράμα τῆς ἐφιαλτικῆς μοναξιᾶς σ' ἓνα παράξενο κι' ἀγρία περιβάλλον. Οἱ σκηνοθέτες δὲν πέτυχαν νὰ δόσουν αὐτὸ τὸ δράμα. Ἄν τὸ πέτυχαιναν, ἡ ταινία τους θὰ ἦταν ἀληθινὸ ἀριστούργημα. Τὸ θέμα τους στενεύει καὶ στὸ τέλος ἐγγίζει τὸ μελόδραμα. Ὑπάρχει ὁμως μιὰ σπάνια γιὰ ταινία ἀρετὴ: Ὁ Πάουελ κι' ὁ Πρεζμπάργκερ δὲν περνοῦν ποτὲ ὀρισμένα ὄρια, δὲν παρασύρονται σὲ γλυκανάλατες αἰσθηματικότητες, ἔχουν τὸ αἶσθημα τῆς λιτότητας. Ἔτσι, ἀν δὲν μπορούν νὰ ὀλοκληρώσουν τὸ θέμα τους στὴν τραγικὴ του σύλληψη, οὔτε τὸ φτηναίνουν καταβάζοντάς το στὰ γούστα τοῦ Χόλλυγουντ. Μένουν σ' ἓνα ἀξιόπρεπο ἐπίπεδο. Συνάμα, ὁμως, ξέρουν περίφημα τὴ δουλειά τους, ξέρουν πῶς νὰ ἐκμεταλλεθοῦν τῆ λεπτομέρεια, πῶς νὰ καθοδηγήσουν τοὺς ἠθοποιούς, πῶς νὰ «ἰδοῦν» ὀπτικά—κι' ὄχι «φιλολογικά»—τις εἰκόνες καὶ τις σκηνές καὶ πρὸ πάντων ξέρουν τὴ δύσκολη ἀλλαγὴ νὰ συνταιριάσουν ἀρμονικὰ τὸ χρῶμα, τὴν κίνηση καὶ τὸν ἦχο. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη ὁ «Μαῦρος Νάρκισσος» εἶναι ἡ καλλίτερη ταινία ποῦ εἶδαμε μετὰ τὸ «Πέτρινο Λουλουδί». Εἶναι ἓνα ἔργο ποῦ ὄχι μόνο δικαιολογεῖ, ἀλλὰ καὶ δείχνει ἀπαραίτητο τὸ χρῶμα. Ἡ τέχνη τοῦ φωτογράφου Τζάκ Κάρντιφ καὶ τοῦ σκηνογράφου Ἄλφρεντ Τζάντζ εἶναι μοναδική. Αὐτὴ δίνει τὴ σφραγίδα τῆς στήν ταινία. Αὐτὴ—καὶ μερικὲς θαυμαστὲς λεπτομέρειες, ποῦ δίνουν ὑλικὴ σχεδὸν ὑπόσταση καὶ παρουσία στὸ αἶσθημα τοῦ ὕψους, στὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα, στὴν ἀπεραντωσύνῃ τοῦ ὀρίζοντα, στὸ ἀγχος τῆς μοναξιᾶς, στὴν ἔνταση τῶν ἀναμνήσεων—εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου. Στὸ «Μαῦρο Νάρκισσο» βλέπουμε ἓνα ἀπὸ τὰ λίγα παραδείγματα ταινιῶν ὅπου ἡ τεχνικὴ δὲν εἶναι μιὰ μηχανικὴ λειτουργία καὶ μιὰ αὐτόματη σχεδὸν ἐμπειρία, ἀλλὰ γίνεται μέσο γιὰ νὰ ὑπάρξουν τὰ καλλιτεχνικὰ ἀποτελέσματα ποῦ θέλει ὁ δημιουργός.

* * *

Τὸ «Μεγάλο Κατηγορῶ» εἶναι μιὰ ἀπὸ τις λίγες «τίμιες» ταινίες ποῦ μᾶς ἔχει δόσει τὸ Χόλλυγουντ, ὅπου ἡ ζωὴ δὲν παραμορφώνεται σύμφωνα μὲ τὴ συνταγὴ μιᾶς αὐτάρσεσκης αἰσιοδοξίας, ἀλλὰ δείχνεται ὅπως εἶναι—καλὴ ἢ κακὴ. Ἔργο τοῦ Τουρκοαμερικανοῦ σκηνοθέτη Ἑλιά Καζάν καὶ τοῦ Γαλλοαμερικανοῦ δημιουργοῦ τῶν περίφημων ντοκυμανταῖρ «Ἡ πορεία τοῦ χρόνου», Λουί ντε Ροσεμόν. Τὸ «Μεγάλο Κατηγορῶ» ἔχει ὅλες τις ἀρετὲς ἐνός καλοῦ ντοκυμανταῖρ κι' ὅλη τὴν ἀλήθεια τῆς ρεαλιστικῆς τέχνης. Βασισμένη σ' ἓνα πραγματικὸ γεγονός, ἡ ταινία αὐτὴ κατορθώνει νὰ παρουσιάσῃ ζωντανούς ἀνθρώπους κι' ὄχι νευρόσπαστα. Τὸ ἐνδια-

φέρο τῆς μένει ἔντονο ὡς τὸ τέλος, οἱ σκηνές τῆς προχωροῦν μὲ συναρπαστικὸ ρυθμὸ, οἱ εἰκόνες τῆς ἔχουν μιὰ βαθιὰν ἐσωτερικὴ συνοχὴ καὶ συνάμα συνδέονται στενωτάτα μὲ τὸν ἦχο. Ἀξιοθαύμαστη εἶναι ἡ ἔλλειψη μουσικῆς συνοδείας στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ταινίας, ποῦ κάνει τόσο ὑποβλητικὲς τις σκηνές κι' ἀφίνει ἀνέπαφη τὴ σημασία τῶν διαφορῶν ἠχῶν. Εἶναι μιὰ καινοτομία [αὐτὸ, ποῦ ὡστόσο εἶναι βασικὴ ἀρχὴ τῆς κινηματογραφικῆς τέχνης] ποῦ ἐπιτρέπει στὸ θεατὴ νὰ παρακολουθῆ τις σκηνές καὶ τις εἰκόνες χωρὶς νὰ παρεμβαίνει στὴν προσοχὴ του μιὰ ὁποιαδήποτε μουσικὴ—ἔστω ἡ καλλίτερη.

Τὸ μεγαλύτερο, ὁμως, τὸ θεμελιακὸ προτέρημα τῆς ταινίας αὐτῆς ποῦ ξεχωρίζει τὴν ἀμερικανικὴ παραγωγή μὲ τὴν τόλμη καὶ τὴν εὐκρίνειά της—εἶναι ὁ τρόπος ποῦ χρησιμοποιεῖ τὸ θέμα τῆς. Δὲν τὸ προδίνει οὔτε μιὰ στιγμή. Δὲν καταφεύγει ποτὲ σ' εὐκόλα μέσα, δὲν αἰσθηματολογεῖ, δὲν ἐπιδιώκει νὰ κάνει ἐντύπωση. Ἡ λιτότητα εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ρυθμοῦ τῆς. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ ντοκυμανταῖρ καὶ τοῦ μύθου δίνει ἀλήθεια στὸ δεύτερο καὶ ποιῆση στὸ πρῶτο. Ὁ θεατὴς δὲν ἀμφιδάλλει γιὰ ὅ,τι βλέπει. Πείθεται.

Πόσες ταινίες μπορούν νὰ καυχηθοῦν γι' αὐτὸ; Κάθε λεπτομέρεια, κάθε σκηνή, κάθε χαρακτηριστὴς δγαίνει ἀπὸ προσεκτικὴ παρατήρηση, κάθε φωτογραφικὴ λήψη καὶ κάθε ἦχος ἔχουν μελετηθεῖ μὲ θαυμαστὴ καλλιτεχνικὴ εὐσυνειδησία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἓνα ἔργο μὲ ἀπόλυτη συνοχὴ, μὲ σφιχτὴν ἐσωτερικὴ ἐνότητα, μὲ τὴ σφραγίδα τῆς ἀλήθειας. Τὸ Χόλλυγουντ, αὐτὴ τὴ φορά, τόλμησε νὰ φανεῖ τίμιο. Εἶχε νὰ τὸ κάνει ἀπὸ τὰ «Σταφύλια τῆς ὀργῆς» τοῦ Φόρντ. Θὰ ξανατολήσει, ἀραγε, τώρα νὰ τὸ κάνει;

* * *

Γιὰ ποιὲς ἄλλες ταινίες νὰ μιλήσει κανένας; Γιὰ ἠλιθιότητες ὅπως «Ἄς τὴν κρίνει ὁ Θεός» ἢ «Μέρα καὶ Νύχτα»; Ὑπάρχουν ἄλλοι ποῦ μιλοῦν γι' αὐτές.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου: «Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα». Δεύτερη ἐκδοση.

Ἡ δευτέρη ἐκδοσι τῆς «Εἰσαγωγῆς στὸν Πλάτωνα» τοῦ κ. Θεοδωρακοπούλου μᾶς δίνει σήμερα τὴν ἀφορμὴ νὰ σταθοῦμε προσεκτικὰ ἐμπρὸς στὸ βιβλίον τοῦτο, ποῦ εἶναι καρπὸς ἀγάπης μαζὶ καὶ βαθύτατης σπουδῆς. Ἡ πρώτη ἐκδοσι ἔτυχε νὰ ἰδῆ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κατὰ τὸ 1941, ὅταν ἡ βοή καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ νικηφόρου πολέμου εἶχε τραυήξει τὴν προσοχὴ ὄλων μας στὰ μεγάλα γεγονότα, ὅσα ἐδλέπαμε νὰ διαδραματίζονται ἐμπρὸς στὰ μάτια μας. Στις σκοτεινὲς ἡμέρες τῆς κατοχῆς δὲν ἦταν καθόλου ὁ κατάλληλος καιρὸς γιὰ νὰ ἀκουσθῆ, μέσα στὴ φρικτὴ ἐκείνη κατάθλιψη, ἡ κρίση γιὰ ἓνα βιβλίον ποῦ εἶχε γραφῆ γιὰ νὰ μιλήσῃ στὴν ψυχὴ ἐλευθέρων

ἀνθρώπων, προσανατολίζοντάς τους πρὸς τὴν Παιδεία πὸν προϋπόθεσὴ τῆς ἔχει τὴν ἐλευθερία.

Τι' αὐτὸ ἡμποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι τῶρα μόνο ἦρθε ἡ ἐποχὴ γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ «Ἐισαγωγή στὸν Πλάτωνα» τὴν ἀληθινὴ τῆς ἐπικαιρότητα, ὅσο κι' ἂν τὸ σύννεφο ἐνὸς σκοτεινοῦ πολέμου βαρύνει ἀκόμη τὸν ἑλληνικὸ οὐρανό. Τὸ ὅτι ἡ δευτέρη ἐκδοσὴ παρουσιάζει μιὰ μεγάλη προσθήκη μετὰ τὴν ἐπαύξηση τοῦ βιβλίου κατὰ δύο σπουδαιότατα κεφάλαια, καθιστᾷ τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ ἀκόμη αἰσθητότερη. Τὴν πρώτη ἐκδοσὴ τὴν ἐδιαβάσαμε μέσα στὸ ζόφο τῆς κατοχῆς μετὰ σφιγμένη καρδιά. Περισσότερο ἀγαπήθηκε τὸ βιβλίο ἀπὸ τὴ νεότητα, γιὰ τὴν ἔδινε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀτενίσῃ ἓνα μεγάλο πρότυπο, νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀξία τῆς παίρνοντάς το ὡς σταθερὸ μέτρο καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὴν ἐπιδιώξει τῆς. Μέσα στὴν αὐτοπεριουλογοῦ ἐκείνη ὄριμασε περισσότερο ἡ ἐπίγνωση γιὰ τὴν ἀξία τῆς δημιουργικῆς πνευματικῆς ἐργασίας κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι σήμερα εὐκολώτερη ἡ ἀνάλυση καὶ ἀξιολόγησὴ τῆς.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Θεοδωρακοπούλου δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν φιλοσοφικὴ ἀρχαιογνωσία, παρουσιάζοντάς μας ἐξελικτικὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ Πλατωνικοῦ συστήματος ἀπὸ τὸ δημιουργό του. Ἡ ἀληθινὴ του ἐπιδιώξις εἶναι νὰ ὑπηρετήσῃ τὴ σύγχρονη ζωὴ, νὰ μᾶς βοηθήσῃ γιὰ μιὰ ἀκεραία θεώρησὴ τῆς. Μιὰ τέτοια προσπάθεια ἔχει, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὴ θέση τῆς σήμερα, πὸν ἡ μηχανικὴ ταχύτητα τῆς ζωῆς ἔφερε τὴ διάσπαση καὶ τὴν καταμάρανση τοῦ πνεύματος, ρίχνοντας τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀνυπόφορη ἀνία — αὐτὴ πὸν ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ σύγχρονου ὑπαρξισμοῦ — ὅσας φορές δὲν τὸν συμπαράσχει στὸν ἀκαταμέτρητό τῆς ἱλιγγο. Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ μᾶς ἐπιβάλλει μιὰ αὐτοσυγκέντρωση καὶ συνόραση, πὸν ἡμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ, μᾶς λέει ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος, μετὰ τρία μεγάλα ἀθλοθετήματα. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ πορεία πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, τὸ δεύτερο ἡ πορεία πρὸς τὸν ἔξω κόσμον καὶ τὸ τρίτο ἡ ἐπάνοδος στὸν ἑαυτὸ μᾶς. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία ἀθλοθετήματα ἀποτελεῖ τὴ θεμελιακὴ ἐπιδιώξις τοῦ ἔργου πὸν μᾶς ἀπασχολεῖ. Δὲν εἶναι μόνο πρῶτο κατὰ σειράν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀξία πρῶτο καὶ θεμελιωτικὸ καὶ γιὰ τὰ δύο ἐπόμενα. Ἡ πορεία πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα θὰ μᾶς δείξῃ, πῶς ἀρχίζοντας οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴ θέα τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου δὲν ἀγκιστρῶθηκαν στὸ πάγκαλο ὄραμα του, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ λόγου ἐγύρισαν στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπον. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμε τὸ συγγραφέα μᾶς κατὰ τὴν πορεία τοῦ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ἂν θέλωμε νὰ ξαναγυρίσωμε στὸν ἑαυτὸ μᾶς λυτρονόμενον ἀπὸ τὴ διάσπαση πὸν ἔρχεται μετὰ τὴν κυβερνῆσι τῆς μηχανικῆς ταχύτητας καὶ ἀπὸ τὸν ξεπεσμό τῆς ζωῆς στὸν αὐτοματισμὸ τῆς κοινοτοπίας. Πρόκειται ὄχι γιὰ μιὰ ἐπιστροφὴ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ πορεία πρὸς αὐτὴ. Ἡ ἀρχαιότητα κλείνει μέσα τῆς τὴν ἀρχὴν ὡς μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο γεγονός καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι κάτι πὸν στέκεται ὄχι πίσω μᾶς, ἀλλὰ ἐμπρὸς μᾶς. Τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου ἀρνεῖται νὰ

μᾶς ἀποκαλυφθῇ, ἂν δὲν ἀρχίσωμε κι' ἐμεῖς πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν.

Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος μᾶς τοποθετεῖ μέσα στὸ τιτανικὸ γεγονός τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς, ὅπως τοῦτο ἐπραγματώθηκε ἀπὸ τοὺς Προσωκρατικούς φιλοσόφους στὴν Ἰωνία. Ἐκεῖ κάτω στὴν Ἰωνία ἐξύπνησε γιὰ πρώτη φορά ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὴ φυτικὴ ὑπαρξὴ τῆς ἀρχισε νὰ παίρνη συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ἡ ζωὴ γιὰ πρώτη φορά στὴν Ἰωνία λυτρώνεται ἀπὸ τὸν ἀνατολιτικὸν δεσποτισμὸ, ὑψώνεται ὡς αὐτοσυνείδητη γνῶσις καὶ ὡς αὐτενέργητη βούλησις, στρέφεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πράξιν καὶ δάξει φύλακα καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ὄχι κανένα δυνάστη, ἀλλὰ τὴ Δίκην. Κέντρο τοῦ κόσμου γίνεται ὁ λόγος πὸν ἔδρα του ἔχει τὴν ἀνθρώπινον ψυχὴν καὶ προστάτην τὴν Δίκην. Ὁ λόγος ἀφυπνίζεται καὶ γέρνει ἐπειτα κατὰ τὴ φύσιν ἀνοίγοντας μετὰ τὸ νοῦ καὶ τὴ φαντασίαν τοῦ κλειστοῦ τῆς εἶναι γιὰ νὰ εὑρῇ τὰ στοιχεῖα τῆς. Μετὰ τὴν αὐτοβεβαιότητα τοῦ λόγου φτάνει ὁ ἄνθρωπος σὴ συνείδησιν τῆς προσωπικότητος, ἔρχεται σύγχρονα πρὸς τὴ φύσιν, ἀποκαλύπτει τὸ βάθος τῆς καὶ τὴ συντάσσει σὲ ἐνότητα νοητῆ, μέσα στὴν ὁποία οὔτε τὸ ὄλο ἐξαφανίζει τὴν ἰδιοτυπία τῶν μερῶν, οὔτε ἡ μετριοκρατία τῶν πολλῶν φτάνει στὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος. Ἐνῶ ἡ Ἀνατολὴ ρίχνει τὰ πάντα στὴν ἄβυσσον τοῦ μύθου, στὴν Ἰωνία σώζεται ἡ προσωπικὴ ἰδιοτυπία, θαμποχαράζει τὸ ἀνθρώπινον ἐγὼ καὶ ἀνοίγεται πέρα ἀπὸ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὁ νοητός. Ὁ λόγος ξεπερνᾷ τὴν αἴσθησιν, γεννᾷ ὁ ἴδιος τὴν ἐνότητα καὶ ἡ φύσιν ἀντλεῖ τὸ νόημα τῆς καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀπὸ τὸ νοῦ. Ἀναπηδᾷ τῶρα ὁ νοῦς ὄλος ὀρμὴν καὶ ἀνεβαίνει σὲ ἀνώτερη σφαῖρα, ὅπου στοχάζεται τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων. Τὴν ἐνότητα τῶν ὄντων τὴν γεννᾷ ὁ λόγος ἀπὸ μέσα του, ὅπως κι' ἂν τὴν ὀνομάζει, λόγο, ἀριθμὸν, νῆρόν, ἀπειρον, στοιχεῖον ἢ ἄτομον. Πέρα ἀπὸ τὴν ἀδιάφορον παράταξιν τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, πέρα ἀπὸ τὰ ἐναντιώματα τοῦ συναισθήματος, ὅπου ἡ ψυχὴ δοκιμάζει τὴν πρώτην ἀστάθειαν, ἡ ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εὑρήκε τὸ ἓνα ἐκεῖνον πὸν σύγχρονα ἦταν καὶ ὄλα καὶ εἶπε «ἐν τὸ πᾶν». Ἐνωσε ἔτσι τὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀρχὴν του, ἀρχισε νὰ ζῆ τὴ φύσιν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νόημα. Ὅλα αὐτὰ γίνονται χωρὶς νὰ ψυχρανθῇ ἡ ἀκαταμάχητη ἀγάπην πὸν αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ γιὰ τὴν ἀλήθειαν ὁ ἔρωσ καὶ ἡ φιλία πρὸς τὴ σοφίαν. Ὁ λόγος ἔρχεται νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐκεῖνον πὸν μαντεύει καὶ λαχταρᾷ ὁ ἔρωσ μετὰ τὸ ἀσυγκράτητον πάθος του. Μετὰ τὸν λόγο κόβεται πιά ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ μύθου καὶ ἀρχίζει νὰ πλαστοουργῇ μιὰν ἄλλην ἐσωτερικὴν εἰκόνα γιὰ τὴ φύσιν, ὑποτάσσοντας τὸ φανταστικὸν στὴν πλαστικότητα τοῦ λόγου.

Τὸ ἴδιον ἀποτραῦγμα ἀπὸ τὸ μῦθον δείχνει καὶ ἡ λυρικὴ ποίησις πὸν εἶναι, ὅπως δείχνει ἀναλύοντάς τὴν ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος, κι' αὐτὴ στὸν ἴδιον βαθμὸν ὅπως καὶ ὁ λόγος σκίρτημα ἐλευθερίας. Ἐνῶ στὸ ἔπος πηγὴ ἦταν τὰ κοινὰ μεγάλα διώματα καὶ ὁ μοναδικὸς μῦθος τῆς φυλῆς, ἡ λυρικὴ ποίησις ἔρχεται ἀπὸ τὸ κέντρο

της ατομικής ζωής. Με τη λυρική ποίηση ο λόγος γίνεται προσωπικός και η μουσική που τον συνοδεύει ενώνει την εσωτερικότητα με την αντικειμενικότητα, τον εσωτερικό με τον εξωτερικό κόσμο, συνυφαίνοντας το πᾶν στην παγκόσμια των πυθαγορείων ἁρμονία. Ἡ φιλοσοφία, ὁ ἔρως, ἡ λυρική καὶ ἡ μουσική ενώνουν τὰ ἀδιάφορα καὶ τὰ ἐτερόκλητα, φέρνουν σὲ κίνηση τὰ ἀκίνητα, συντάσσουν τὰ ἀσύντακτα καὶ κάνουν ὁρατὴ τὴν κίνηση τῶν ὄντων μέσα στοὺς κόλπους τῆς πρώτης ἀρχῆς. Ἡ κίνηση καὶ ἡ σταθερότητα παίρνουν στὰ χέρια τῶν Προσωκρατικῶν ἀσυνείθιστο μεταφυσικό βάθος, δὲν εἶναι ἐννοιαὶ φυσικὲς ἀλλὰ ὄντολογικὲς, οὔτε χάνουν τὴν ἐπαφή τους μετὰ τῆς θρησκευτικότητας. Λόγος, φαντασία καὶ θρησκευτικό δῶμα εἰσχωροῦν μετὰ τὴ δική του τὸ καθένα ὁρμὴ στὸ βάθος τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου.

Μετὰ τὸ πρῶτο κεφάλαιο μᾶς εἰδείξε ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος πῶς οἱ Προσωκρατικοὶ ἀνακαλύπτοντας τὸ λόγο φτάνουν στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικότητας, στὸ χωρισμὸ τοῦ νοητοῦ ἀπὸ τὸ αἰσθητό, στὴ σφρηλάτηση τῆς ἐνότητας τοῦ κόσμου καὶ πῶς συνεργὸς καὶ συμβοηθὸς τους στέκεται ἡ λυρική ποὺ ἀνοίγει δρόμο νὰ φανῆ τὸ ατομικὸ πνεῦμα. Ἐγίνε φανερό τὸ μεταφυσικὸ ὄντολογικὸ περιεχόμενον τῶν προσωκρατικῶν ἐνοιῶν καὶ ἐξεκαθαρίστηκε ἡ ἀρχικὴ βάση, ἐπάνω στὴν ὁποία στηρίζεται ὀλόκληρη ἡ μεταγενέστερη Εὐρωπαϊκὴ φιλοσοφία. Τὸ δεῦτερο κεφάλαιο, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Ὁ ἀντίλογος τῆς Σοφιστικῆς», δείχνει τὴ διαλεκτικὴ ἀντίθεση ποὺ ὀρθώνεται μετὰ τοὺς Σοφιστὲς ἀντίκρου στὴν ἀρχικὴ θέση τῶν Προσωκρατικῶν. Ἡ σοφιστικὴ παρουσιάζεται ὡς ἀντίμαχη δύναμη ἐμφορημένη ἀπὸ καταστροφικὲς τάσεις. Εἶναι ὁ ἀρνητικὸς λόγος, ἡ ἀντιλογικὴ ποὺ μάχεται τὴ λογική, ἡ ἐριζτική ποὺ κατανατᾷ στὸ τέλος ὑποκειμενικὸ τοῦ λογικοῦ παιγνίδι. Στους Προσωκρατικοὺς ὁ λόγος εὐρίσκειτὶ σὲ ὁμολογία πρὸς τὴν οὐσία τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο εἶναι κατὰ μῆκος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ κόσμου καὶ ἐδραιωμένο ἐπάνω στὸν ἐμπράγματο λόγο. Στὴ σοφιστικὴ τὸ ἐγὼ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ἀρνητικὸ καὶ ἄδειο ἀπὸ οὐσία λόγο, τὸ πρόσωπο ἀδειάζει πέφτοντας στὴν ἀστήρικτη ὑποκειμενικότητα. Ὁ ἀντίλογος τῶν Σοφιστῶν ἀποτελεῖ ὀλοκληρωτικὴ ἀντιστροφή τοῦ λόγου. Ὁ Γοργίας μετατρέπει τὸ ὄν τοῦ Παρμενίδου σὲ μὴ ὄν καὶ καταργεῖ τὴν ἐξίσωση τοῦ εἶναι καὶ τοῦ νοεῖν. Ὁ Πρωταγόρας ἀντιστρέφει τὸν Ἡράκλειτο. Ὁ κοινὸς λόγος, τὸ σταθερὸ καὶ παραμόνιμο, γίνεται ὑποκειμενικὸ, συμμορφώνεται πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Δὲν εἶναι πιά μέτρο τοῦ ἀνθρώπου ὁ νόμος καὶ ὁ λόγος, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ὑφώνεται σὲ νόμο καὶ μέτρο ὄλων τῶν ὄντων. Τὴ σταθερότητα τοῦ λόγου τὴν ἀντικαθιστᾷ ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ ροὴ τῆς ὑποκειμενικότητας. Ὁ λόγος εἶται ὀδηγεῖται στὴν αὐτοκαταστροφὴ του καὶ συνέπεια τῆς αὐτοκαταστροφῆς του εἶναι ἡ ἀποσύνθεση ποὺ ἀρχίζει νὰ φθείρη τὴν πολιτικὴ κοινότητα. Ὁ λόγος ξεπέφτει σὲ τυπικισμό καὶ ἐγκυκλοπαιδισμό, χάνει τὴν ἀθυποστασία του καὶ ὑποβαθμίζεται σὲ ὄργανο προωρισμένο γιὰ πραγματοποίηση ατομοκρατικῶν ἐπιδιώξεων. Ὁ λόγος

γίνεται δοῦλος τοῦ διφασμένου γιὰ τυραννικὴ ἐπικράτηση ἐγὼ, παρουσιαζόμενος ὡς τέχνη ρητορικὴ ποὺ ἐπιδιώξῃ τῆς ἔχει τὴ δημιουργία πειθοῦς. Ἡ νεότης ρίχνεται μετὰ πάθος στὴν ἐριστικὴ καὶ ἀντιλογικὴ, ἐνῶ ἡ φιλοσοφία ξεπέφτει σὲ τέχνη. Ὅπως ἦταν ἐπόμενον ἀνάμεσα στὸ διδάσκαλο καὶ τὸν μαθητὴ δὲν ὑπάρχει σχέση ἀγάπης ἀλλὰ ἀνταγωνισμοῦ, ἀφοῦ ὁ ἕνας βλέπει τὸν ἄλλον ὡς ἀντίτεχνο. Ἡ ὀχλοκρατία καὶ ἡ δημαγωγία συνδυαζοῦνται σὲ βαθμὸ ποὺ ἡ συναχὴ τῆς πολιτικῆς κοινότητας ἀρχίζει νὰ κλονίζεται.

Δὲν παραλείπει ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος νὰ σημειώσῃ ὅτι ἐρχόταν ἡ σοφιστικὴ νὰ προσφέρει στὸ πνεῦμα καὶ κάποια θετικὴ προσφορά. Πρώτη φορά μετὰ τὴ σοφιστικὴ ζήτησὶ τὸ πνεῦμα νὰ γυρίσῃ στὴν ὑποκειμενικότητα. Ἀντὶ ὅμως ἡ σοφιστικὴ νὰ μοχθήσῃ γιὰ νὰ εὐρῆ τὰ κατάλληλα μέσα γιὰ τὴν πρὸς τὴν ὑποκειμενικότητα ἐπιστροφή, ἐδανείστηκε ἐπιπόλαια τὰ συνεργὰ τῆς ἀπὸ τὴν προσωκρατικὴ φιλοσοφία. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ προσωκρατικὴ φιλοσοφία δὲν εἶχε φτάσει στὴν καθαρὴ ἐννοια τοῦ πνεύματος, οἱ σοφιστὲς εἶδαν τὰ πνευματικὰ φαινόμενα ὡς ἂν νὰ ἦταν ὑλικά γεγονότα καὶ ἐδοκίμασαν νὰ τὰ ἐξηγήσουν χρησιμοποιώντας ἀνάλογους μεθοδικούς χειρισμούς. Ἐβαλαν τὴν ἀρχὴ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ πνεύματος ψυχολογικὰ καὶ ὑποκειμενικὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔφτασαν οὔτε στοῦ πνεύματος οὔτε στῆς προσωπικότητας τὴν καθαρὴ ἐννοια. Δὲν ἠμπόρεσαν νὰ φθάσουν στὸ λόγο ποὺ καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἐμπειρία στηρίζεται μόνο στὴν ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότητα.

Μετὰ τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια ἐδόθηκε ἀκριβέστατη ἐξιστόρηση ὄλων τῶν προσπαθειῶν ὅσες εἶχε κάνει τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα μετὰ τοὺς Προσωκρατικούς καὶ τὴ σοφιστικὴ. Τὸ τρίτο κεφάλαιο μᾶς εἰσάγει στὸ κύριο πρόβλημα ὀδηγώντας μᾶς νὰ κατανοήσωμε τὸ μοναδικὸ μέσα στὴν ἐξέλιξη τῆς παγκόσμιας φιλοσοφίας γεγονὸς ποὺ συντελεῖται μετὰ τὴν ἐμφάνισή τοῦ Σωκράτους. Ἀπέναντι στὴν ἀρνησὴ τῶν σοφιστῶν ἐρχεται νὰ σώσῃ ὄχι μόνο τὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ κοινότητα, ὁ Σωκράτης, τὸ ὑπέροχο καὶ παράδοξο τοῦτο σύμβολο τοῦ ἀττικῶν πνεύματος. Οἱ ρίζες του φυτρώνουν μέσα στὴν ἀττικὴ πολιτεία ποὺ μόνον αὐτὴ εἶχε κατορθώσει νὰ συνδυάσῃ τὴ θεωρία καὶ τὴν πράξη, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ δικαιοσύνη, τὴν αἰσθητικὴ καλλιέργεια καὶ τὴν ἀρετὴ. Ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ τέλειος Ἀθηναῖος πολίτης καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος ποὺ σκορπίζει γύρο του ἀκαταμέτρητη ἀκτινοβολία. Μ' αὐτὴ σαγηνεύει τοὺς ἐφήβους, κάνοντάς τους νὰ αἰσθανθοῦν λαχτάρια γιὰ πνευματικὴ μόρφωση ποὺ συμπλέκεται μετὰ μιὰ ἀσυνείθιστη ἀφοσίωση πρὸς τὴν προσωπικότητά του. Ὁ Σωκράτης δὲν ἀσχεῖ τὴν ἀντιλογικὴ τέχνη τῶν σοφιστῶν ἀλλὰ τὴν ἐλεγκτικὴ, εἰσδύει μετὰ τὸν ἐλεγκτὸ στὴν ψυχὴ καὶ τὴν προετοιμάζει γιὰ τὴν ἀλήθεια χωρὶς καθόλου νὰ ψυχράνῃ τὸ ζῆλο τῆς. Προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὸ αἰσθητὸ πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ νοητοῦ καὶ τὸ μεγάλο του κατόρθωμα εἶναι ὅτι ἀνακαλύπτει τὸν καθαρὸ λόγο. Δὲν εἶναι πιά ὁ λόγος ἕνας βουδὸς νόμος θρονιασμένος μέσα στὴ

φύση, όπως τὸν εἶδαν οἱ Προσωκρατικοί, ἀλλὰ μίλημα τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς. Δὲν καλύπτει ὁμοίως τὴν ψυχὴν ὁλόκληρη ὁ λόγος, γιατί δίπλα του στέκεται ἄλλη παράδοξη δύναμη, «τὸ δαιμόνιον», ποὺ φανερῶνεται μόνο γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ κάτι, χωρὶς νὰ ἔρχεται ποτέ σὲ ἀντιμαχία μὲ τὸν λόγον, ὅσο αὐτὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν ἑαυτοῦ.

Στὸν καθαρὸν λόγον μᾶς προωθεί ὁ Σωκράτης χρησιμοποιοῦντας τὸν διάλογον, ποὺ εἶναι ζωντανὴ τῆς ψυχῆς κίνηση. Μὲ τὸν διάλογον ἐντελεχοποιεῖται ἡ ἀνάμνηση, διαλύεται ἡ λήθη καὶ ἀποκαλύπτεται ὁ ἐσώτατος πνευματικὸς τοῦ ἀνθρώπου πυρῆνας. Γιὰ τοῦτο ἡ σωκρατικὴ διδασκαλία δὲν εἶναι ἀπλή μετάδοση γνώσεων, ἀλλὰ ἀναμόχλευση τοῦ θάθους τῆς ψυχῆς, στροφή τῶν ματιῶν μας πρὸς τὴν ἀλήθεια. Ἡ στροφή αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ Παιδεία ποὺ κάνει νὰ ἀναπηδήσῃ ἀπὸ τὰ μύχια θάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἐφήβου ἢ ἀλήθεια, ὡς ἀνὴρ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μέσα ὡς «ἐξερχόμενον» καὶ ὄχι ὡς «εἰσερχόμενον». Ἔτσι πραγματώνεται ἡ στροφή τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ, ἐπιτελεῖται ἡ προχώρηση ἀπὸ τὸ «οὐκ οἶδα» πρὸς «οἶδα», θεμελιώνεται ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ὑψώνεται σὲ εἰς ἐλεγχόμενον ἀπὸ τὸν λόγον. Ὅλες οἱ ἀξίες ὅσες ζοῦμε στὴ ζωὴ μας, διδάσκει ὁ Σωκράτης, ἀπαραίτητο εἶναι νὰ ἐλεγχθοῦν ἀπὸ τὸν λόγον. Δὲν ζητεῖται οὔτε ἡ ἱστορικὴ, οὔτε ἡ ὑπερβατικὴ, οὔτε ἡ φυσικὴ ἀλλὰ μόνο ἡ λογικὴ ἀντικειμενικότητα τῶν ἀξιῶν. Ὁδὸς γιὰ νὰ προχωρήσωμε στὸν ἐλεγχον εἶναι ἡ ἐρώτηση καὶ ἡ ἀπορία.

Ὁ σωκρατικὸς καθαρὸς λόγος δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἀρχὴ δογματικὴ καὶ ἐξωανθρώπινη. Τέτια δογματικὴ ἀρχὴ ἦταν ὁ λόγος τῶν Ἐλεατῶν καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ὄντολογία. Τὸ ἐννοιολογικὸ σύστημα τῆς ἐλεατικῆς φιλοσοφίας ἔμεινε γιὰ πάντα κλειστὸ καὶ ἀκίνητο. Ἀντίθετα ἡ ἐννοια ποὺ ζητᾶ ὁ Σωκράτης δὲν εἶναι ἐξ ἀρχῆς δοσμένη, ἀλλὰ ὀριζόμενος σημεῖο πρὸς τὸ ὁποῖο κατευθύνεται ὁ κινούμενος λόγος. Μόνο μὲ τὴν διαλεκτικὴν κίνηση, μὲ τὴν πορεία τοῦ λόγου θὰ φτάσωμε στὸν «ὄρον», δηλαδή στὴν ἐννοια, ὅπως λέμε σήμερα. Ἡ ἐννοια ὁμοίως θὰ ἐμφανισθῆ μόνο ὅταν τεθῆ σὲ δράση ἢ κριτικὴ ἐνέργεια τοῦ λόγου, ποὺ ὡς ἀποτέλεσμά της ἔχει τὴν κρίση καὶ τὴν ἀπόφαση. Ἡ ἐσωτερικὴ μας σκέψη δὲν εἶναι κι' αὐτὴ τίποτε ἄλλο παρά διάλογος τῆς ψυχῆς μὲ τὸν ἑαυτοῦ της, ἀγώνισμα τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τῆς πορείας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγῶνος τῆς ψυχῆς ἐκφραση εἶναι ὁ λόγος. Γι' αὐτὸ ὁ Σωκράτης ἦταν ἐραστὴς τοῦ λόγου «φιλόλογος» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σοφιστὴ ποὺ ἦταν «μισόλογος».

Ποιὸ ὁμοίως εἶναι τὸ θέμα γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο στρέφεται ὁ διάλογος; Σταθερὸς στόχος καὶ ἀγρυπνὴ φροντίδα τοῦ σωκρατικοῦ διαλόγου εἶναι ἡ ζωὴ τῆς πολιτείας, τὸ δίκαιο, τὸ ἀγαθόν, ὁ νόμος, ἡ ἀρετὴ, δηλαδή ὅλα τὰ βασικά προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἡ σωκρατικὴ θεωρία εἶναι σταθερὴ ἀξιολογία τῆς ζωῆς καὶ κέντρο γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο στρέφεται ὁ διάλογος μένει τὸ χρέος, ὅπως τὸ συναντοῦμε στὴ ζωὴ μας. Ὅταν πιά ἡ ἀρετὴ κα-

θορισθῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα στὴν ἀληθινὴ τῆς οὐσιαστικότητας, παύει νὰ λέγεται «δόξα» καὶ ὑψώνεται σὲ γνώση ἀδιάφραστη, ἀφοῦ ἔχει ἐλεγχθῆ διαλεκτικὰ ἀπὸ τὸν λόγον. Ὁ σκοπὸς τῆς διαλεκτικῆς πορείας εἶναι γιὰ τὸ Σωκράτη ἡ λογικὴ θεμελίωση τῆς ἀρετῆς. Ζητεῖται τὸ σταθερὸ καὶ τὸ θεμελιωμένο, αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀντικειμενοποιηθῆ στὸ πνεῦμα τῆς πόλεως. Ὁ διάλογος, ὄντας πορεία πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸ πνεῦμα τῆς πόλεως, ζητᾶ νὰ ὁδηγήσῃ τὸν πολίτη ἀτομικὰ καὶ τὸ δῆμον συνολικὰ μακριὰ ἀπὸ τὴν αὐθαιρέσια στὸ δρόμον τοῦ χρέους. Σὲ ἐσχάτη ἀνάλυση ἡ ὄλη προσπάθεια τοῦ Σωκράτους κατατείνει στὴ θεμελίωση τοῦ ἠθους τῆς πολιτείας. Ἡ βασικὴ ἐπιδίωξη εἶναι νὰ ἀνοιχθῆ ὁ δρόμος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὁλότητος, νὰ ἀποκαλυφθῆ μέσα στὴ μάχη ποὺ δίνεται γιὰ τὴν θεμελίωση τοῦ πνεύματος τῆς πόλεως ὁ καθαρὸς λόγος. Αὐτὸς ἐπειδὴ ξεπερνᾷ τὴν ἀτομικὴν αὐθαιρέσια καὶ ὑποκειμενικότητες ἀποτελεῖ τὸν ἀκατάλυτο σύνδεσμον τῆς πολιτείας. Τὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ φτάσῃ ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ στὸ γενικόν, καὶ ποὺ τὸν ἐπλήρωσε μὲ τὴν καταδίκη του, τὸν εἶπε ὁ Πλάτων ἔρωτα καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸν ἐστήριξε τὴν θεὰ τῆς ιδέας. Ὁ Σωκράτης ἀξίζει νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος ἀνθρώπος ποὺ κατέκτησε τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν εἶναι τὸ νὰ ρυθμίζῃ ὁ ἀνθρώπος τὴν ζωὴν του σύμφωνα μὲ τὰ προστάγματα τοῦ λόγου, νὰ μὴ κυριαρχῆται ἀπὸ τὰ ὀμαδικὰ καὶ ἀτομικὰ ἐνστικτὰ καὶ νὰ συνεργῆ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν συνανθρώπων του. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ὁ Σωκράτης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀνοίξε τὸν δρόμον πρὸς τὸν ἀληθινὸν ἀνθρωπισμόν.

Ἀφοῦ ἔγινε ὀρατὴ στὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἡ πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Σωκράτους, ἔρχεται ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος μὲ τὸ τέταρτον κεφάλαιον νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν Πλάτωνα. Ἀληθινὸς κληρονόμος τῆς σοφίας τοῦ Σωκράτους ἀνεδείχθη ὁ Πλάτων μὲ τὸ νὰ ἀνοίξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Σωκράτους καὶ νὰ χαρῆ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του τὴν ἀνείπωτη ὠραιότητα, τὸ «ἀμήχανον κάλλος» τῆς πνευματικῆς ἐσωτερικότητος. Ἡ γοητεία ποὺ ἀσκοῦσε ὁ Σωκράτης ἐπάνω στὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ του φαίνεται καθαρά ἀπὸ τὰ ὅσα ὁ Πλάτων θᾶξει στὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου στὸ «Συμπόσιον». Ὅσοι ἀκοῦν τὰ λόγια του, λέει ὁ Ἀλκιβιάδης, μένουσιν ἐκστατικοί, εἶναι αὐτὸς ἕνας μέγας παγιδευτὴς ποὺ ρίχνει τοὺς ἀκροατὰς του σὲ ἐκσταση. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ Πλάτων ἐδοκίμασε ἀληθινὸν παιδαγωγικὸν ἔρωτα πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, γιατί σ' αὐτὸν εἶδε τὴν ἐμπραγματωμένη ἀποκάλυψιν τῆς ιδέας. Γιὰ τὸν Πλάτωνα ἦταν ὁ Σωκράτης ἐρμηνευτὴς τοῦ λόγου καὶ τῆς ιδέας, ἱστοριστὴς τοῦ ἔρωτος, τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀθανασίας. Τὸ ἕνα δῶμα λοιπὸν ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ψυχὴν τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ ἰδανικὸς ἔρωτος πρὸς τὸν διδάσκαλον. Τὸ δεύτερον δῶμα, ποὺ ἀποτελεῖ ἐπίσης ἰσχυρὸν κίνητρο γιὰ τὴν διαμόρφωση τῆς ζωῆς του, εἶναι ἡ ἐντονη κλίση του πρὸς τὴν πολιτικὴν δράσιν. Τὴν αἰσθάνεται αὐτὴ τὴν κλίση ὡς ἀναπόφευκτὴν προσταγὴν ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν του παράδοσιν. Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος παραθέτει στὸ σημεῖον τοῦτο σὲ ὠραία καὶ πιστὴν μετάφρασιν ἕνα μεγάλ-

λο απόσπασμα από την έβδομη επιστολή μέσα στα όποιο εξιστορεί ο ίδιος ο Αθηναίος φιλόσοφος ότι ο αρχικός σκοπός της ζωής του ήταν η ανάμειξη του στην πολιτική, μάς εξηγεί γιατί εστάθηκε κατά την πρώτη του νεότητα μακριά από την πολιτική δράση και περιγράφει τις προσπάθειές του να βάλει σε ενέργεια τις πολιτικές του θεωρίες χρησιμοποιώντας τους τυράννους των Συρακούσων και πρό πάντων τον Δίωνα με τον όποιο τον συνέδεε ακατάλυτος δεσμός φιλίας και αγάπης.

Η εξιστόρηση της πνευματικής δημιουργίας του Πλάτωνος αρχίζει με το πέμπτο κεφάλαιο με το όποιο ενημερώνεται ο αναγνώστης για τις προσπάθειες όσες έχουν γίνει σχετικά με τη χρονολόγηση των διαλόγων και γενικότερα για την έρμηνεία της πλατωνικής φιλοσοφίας. Μνημονεύεται τιμητικά η μεγάλη συμβολή του Schleiermacher, που αξίζει να τιμηθεί ως αρχηγέτης των πλατωνικών έρευνών, καθώς και η αξιόλογη προσφορά του Zeller, του Cohen και του Natorp. Ο κ. Θεοδωρακόπουλος δέν παραλείπει να αναφέρει ότι η έκδοχή των ιδεών ως φορέων φυσικής ενέργειας, όπως τις έπερνε ο Zeller, δέν μπορεί σήμερα να εδσταθήση. Επίσης επιστά την προσοχή μας στις υπερβολές του μεθοδολογισμού όπως τον εμφανίζει ο Natorp και γενικά τονίζει ότι η επιστροφή προς τον Kant που έσημειώθηκε κατά τις αρχές του αιώνας μας, έδωκε ώθηση στην ανακαίνιση των πλατωνικών σπουδών. Παράλληλα μνημονεύεται και η συμβολή των κλασικών φιλολόγων και υπογραμμίζεται ότι τα συμπεράσματα που συνήγαγαν εφαρμόζοντας τη μέθοδο της γλωσσικής στατιστικής έστερέωσαν τά πορίσματα στα όποια είχε φτάσει η στηριζόμενη στην έσωτερική ανάλυση φιλοσοφική έρευνα. Με όσα προσφέρονται στο κεφάλαιο τουτο ο αναγνώστης ενημερώνεται πληρέστατα με τη σημερινή θέση των πλατωνικών σπουδών.

Με το έκτο κεφάλαιο που φέρει την έπιγραφή «Έρωσ και Παιδεία» αρχίζει ο μετωρισμός προς τά πνευματικώτερα προβλήματα, μπαίνουμε στον έσωτερο χώρο των πλατωνικών νοημάτων και χαιρόμαστε τον πλούτο του καρπίσματος της φιλοσοφικής ψυχής. Το λογικό, παρατηρεί στην αρχή του κεφαλαίου ο κ. Θεοδωρακόπουλος, δέν αρκεί για να μάς φέρη στην ολοκλήρωση του ανθρώπου. Η αποκλειστική και η μονόπλευρη χρησιμοποίησή του θα έχη ως αποτέλεσμα τον κατακρημνισμό μας στην άδυσσο της σοφιστικής. Χρειάζεται για να έμπραγματωθεί η άρτίωση της ψυχής να συνεργήση ο θαυμασμός, το δέος και γενικά όλα τά έξωλογικά διώματα όσα συνοφίζονται στην περιληπτική ένδειξη Έρωσ. Από τά πανάρχαια χρόνια στις Δωρικές πολιτείες είχε δείξει την δύναμή της η παγκόσμια, όπως την χαρακτηρίζει ο Σοφοκλής στο περίφημο χορικό της Αντιγόνης, αυτή αρχή, έχοντας πάρει τη μορφή του παιδικού έρωτος που συνέδεε τον ώριμο με το δόκιμο πολεμιστή. Στόν καιρό όμως του Σωκράτους και του Πλάτωνος ο δεσμός τουτο είχε ξεπέσει σε θάναυσο ήθονισμό. Ο Πλάτων έρχεται να τον ανασηκώσει στην παλαιά η-

θική του καθαρότητα και να τον εμπλουτίση με καινούριο πνευματικό και παιδαγωγικό νόημα. Αναβιδάζεται ο Έρωσ σε παιδαγωγική χειραγωγή, προωρισμένη να κάμη τον παιδευόμενο ικανό να προσανατολισθή προς την άρετή, προς την άσώματη ωραιότητα και προς το αγαθό. Όσο όμως κι' αν γίνεται μορφωτική σχέση, μένει και γεγονός έξωλογικό και δαιμονικό που το προοίμιό του το άποτελεί το αισθητό κάλλος. Στο θάθος του και ο ίδιος ο Σωκράτης μένει διφυής, γιατί στο έσωτερικό του συμπλέκεται ο λόγος με το δαιμόνιο.

Ο Έρωσ ως δίωμα, όπως το εύρισκομε στα πλατωνικά συγγράμματα, είναι ανάμνηση κάποιας μακαριότητας, ανάθεμα αιωνιότητας που οδηγεί έξω από του φθαρτού χρόνου τά σύνορα. Είναι ακόμη πόνος για την παλιά εϋδαιμονία που έχάρηκε κάποτε η ψυχή, δίψα για την ιδέα, άνοιγμα άπειροδύναμης προοπτικής για τη θεώρησή της. Ο Σωκράτης ενεργεί ως διαρκής άναμοχλευτής της ψυχής του έφηβου, και δίπλα από το λόγο παραστέκει ως άκοίμητος δαίμων ο Έρωσ. Γίνεται φανερό ότι ο Έρωσ είναι άκοίμητος πόθος για την άκεραίωση των δυνάμεων και για τη σύνθεση των αντιθέσεων. Μάς φέρνει έως τη μεταφυσική ρίζα της ζωής, κάνει δυνατή την αίσθηση της έλευθερίας και της ανάγκης. Αν η χρονικότητα διασπεί τον άνθρωπο κάνοντάς τον να ζήσει διαδοχικά μέσα στις άμέτρητες στιγμές, ο Έρωσ με τη μνήμη υπερνικώντας τη διάσπαση οδηγεί στην αρχική ένότητα. Βοηθό του παίρνει ο Έρωσ και το μύθο, που κι' αυτός βοηθά την ψυχή να βαδίση το δύσκολο και άνηφορικά δρόμο.

Να προχωρήση ο έφηβος μόνος του χωρίς οδηγό στο μεγάλο έγχείρημα είναι πολύ δύσκολο, αν όχι άδύνατο. Χρειάζεται χειραγωγήση από οδηγό. Η χειραγωγήση είναι η Παιδεία και χειραγωγός ο παιδευτής. Ο δεσμός που θα κάνη να συγκλίνουν οι προσπάθειες του παιδευτή και του παιδευόμενου δέν μπορεί να είναι άλλος παρά ο Έρωσ. Γι' αυτό ο παιδευτής πρέπει να είναι «θεινός τά έρωτικά», αφού έρωσ και παιδεία λογαριάζονται ως φαινόμενα όμόζυγα. Ενσάρκωση του άληθινού παιδευτή που ενεργεί με τη δύναμη του έρωτος είναι ο Σωκράτης και υπέροχος του συμβολισμός η μαντική ίερεία του «Συμπόσιου» Διοτίμα. Στο σημείο τουτο παρεμβάλλει ο κ. Θεοδωρακόπουλος ένα τμήμα από το «Συμπόσιο» στο όποιο γίνεται λόγος για την ουσία του Έρωτος. Το ότι η ουσία του όρίζεται ως «τόκος εν καλῷ» άποκαλύπτει τη δημιουργικότητά του. Είναι βέβαια ο Έρωσ άλογο κίνημα της ψυχής, τη ρίζα του όμως την έχει στην τάση για να γίνη πνεύμα. Υψώνεται έτσι σε όμόζυγο του λόγου, γίνεται με την παιδεία λόγος και γνώση, και όταν πιά η ψυχή άντικρύση άμεσα την ιδέα καταντά άνέκφραστο πάθος. Τόσο ο λόγος όσο και ο έρωσ έχουν τη ρίζα τους στην έσχατη και άθάνατη μορφή, στην «ιδέα του αγαθού».

Ο έρωσ ώριστηκε ως κυοφορία προωρισμένη να δημιουργήση κάτι. Το δημιούργημα που άποτελεί το στόχο άπομακρύνεται, όσο εδρύτερη γίνεται η προοπτική της ιδέας. Σεπερνώντας τη

φυσική γέννηση ή δημιουργικότητα του έρωτος και χειραγωγούμενη από την παιδεία κάνει την ψυχή να γεννήση φρόνηση και να αντικρύση την περιοχή του ήθικου χρέους. Είναι κάτι που γίνεται μέσα στην Πλατωνική 'Ακαδημία. Έκεί ο έρωσ χειραγωγούμενος από την παιδεία ύψωνε τον όφθαλμό της ψυχής στην ένόραση του αληθινού όντος, έπραγμάτωνε την απελευθέρωση του ανθρώπου από τὰ είδωλα της πλάνης, κατά τον τρόπο που εικονίζεται στην αρχή του έβδομου διδλίου της Πολιτείας ή απελευθέρωση των δεσμοτών του ύπογειου σπηλαίου. Με τὰ όσα ειπώθηκαν ο Πλάτων εξαίρει την παιδαγωγική αξία του έρωτος, τον ανυψώνει σε μορφωτική σχέση, χωρίς να αφανισθή ή ωραιότητά του και τό μεταφυσικό του νόημα. Σύγχρονα καθορίζεται ότι ή παιδεία έπιτελεί τον προορισμό της, όταν δονήται ή ψυχή από τον κραδασμό των συναισθηματικών δυνάμεων. Τότε μόνο μάς ανυψώνει στη θεώρηση του χρέους και της ιδέας.

Συνακόλουθα τώρα είναι να εξετασθή βαθύτερα ή ούσία του διαλόγου, αφού αυτός είναι που θα ανοίξη την προοπτική της ιδέας. Τό έβδομο κεφάλαιο του διδλίου μάς χαρίζει διαφωτιστικώτατη ανάλυση σχετικά με τό πρόβλημα που έσημειώσαμε. Με τό διάλογο, λέει ο κ. Θεοδωρακόπουλος, έρχεται ή φιλοσοφία σε συζήτηση με τή ζωή. Δέν είναι ή φιλοσοφία αποτραύηγμα από τή ζωή, αλλά θεώρηση της αξίας της, ή ζωντανή παρουσία του πνεύματος στη ζωή. Τό όργανό της, ο διάλογος, όντας «έμψυχος λόγος», ξεφεύγει από τὰ τυπικά σχήματα. 'Ο διάλογος είναι συμπλοκή λόγου και μύθου. Τόσο όμως ο μύθος όσο και τὰ νοητικά σχήματα έλέγχονται άνεπαρκή για να συλλάβουν την πλατωνική σκέψη. Του Πλάτωνος ή σκέψη είναι ζωντανή, κινείται, φέρνει άμεσα αποτελέσματα και έπιτελεί μεταμορφώσεις μέσα στην ψυχή του νέου. 'Ο σκοπός της φιλοσοφίας του Πλάτωνος δέν είναι να έμπλουτίση την ψυχή με γνώσεις, αλλά να την απαλλάξη από τή λήθη, να ξαναζωντανέψη τή γόνιμη αλήθεια, να καταξιώση τή ζωή με την αιώνια τιμή της ιδέας.

Τό ζωντανό στοιχείο που έμπεριέχεται στους Πλατωνικούς διαλόγους κάνει δύσκολο τό χρέος της έρμηνείας. Ούτε ή σχολική μέθοδος της έρμηνείας ήμπορεί να συλλάβη τό φιλοσοφικό νόημα, και ή καθαρά αισθητική διείσδυση, όπως την ήθελε ο κύκλος του Stefan George, σταματά στα πρόθυρα αίχμαλωτισμένη και θαμπωμένη από τή μορφική ωραιότητα. Οι δυσκολίες είναι πολλές και επιβάλλουν να παρακολουθηθή και να κατανοηθή ή έσωτερική οργανική ανάπτυξη των διαλόγων. 'Όσοι έμίλησαν για άντιφάσεις μέσα στους διαλόγους δέν είχαν υπ' όφει τους, ότι άλλο είναι ή αντίφαση και άλλο είναι ή άντινομία. Δέν υπάρχουν άντιφάσεις στους πλατωνικούς διαλόγους αλλά μόνο άντινομίες, δηλαδή άνταγωνισμός προβλημάτων. 'Όσο βαθύτερο γίνεται τό πνεύμα, τόσο όξύνεται ή αισθηση και ή επίγνωση των άντινομικών σχέσεων που θέτουν τὰ μεγάλα προβλήματα.

'Η ικανότητα που Πλάτωνος για τή διαμόρφωση του διαλόγου δίκαια θεωρείται άνυπέρ-

βλητη. Έξατομικεύει τό διάλογο ανάλογα με τὰ πρόσωπα, και άν παρακολουθήσωμε τὰ πρόσωπα χρονολογικά, θα δεδαιωθώμε ότι ύφίστανται εξέλιξη με τή διαρκή πλαστούργηση της μορφής και τον έμπλουτισμό της ούσίας. Συνθετικά θεωρούμενοι οι διάλογοι παρουσιάζουν θαυμαστή πολυφωνία και έκφραστικότητα. Δίνουν έκφραση στο αίώνιο, συμπλέκουν τό έγώ και σύ σε ύπερατομική συναναστροφή, χωρίς να λείπη ή δραματικότητα και ή αγωνιστικότητα.

'Η έκλογή των προσώπων ρυθμίζεται από τὰ θέματα. Στους διαλόγους π. χ. που έγραψε ο Πλάτων κατά τό γήρας του, παραμερίζεται ή άπουσιάζει ο Σωκράτης, όταν αναπτύσσονται δοξασίες που δέν θα έταίριαζαν στην προσωπικότητά του. Γενικά ο διάλογος είναι πορεία προς τό νοητό, διαλεκτική κίνηση από τὰ είδωλα προς την ούσία, από τή δόξα προς τή γνώση.

Με τό όγδοο κεφάλαιο οι άναζητήσεις του διδλίου ύψώνονται στον τελευταίο και ύψιστον άναβαθμό από τή σκοπιά του όποιου αρχίζει να διαγράφεται ή μορφή της πλατωνικής ιδέας. Έπειδή τό σημείο τουτο άποτελεί την άποκορύφωση της όλης έρμηνευτικής προσπάθειας του διδλίου, ή σκέψη προχωρεί με άσυνήθιστη ρωμαλεότητα και μάς χαρίζει σελίδες που αξίζουν να θεωρηθούν από τις ωραιότερες άνάμεσα στη φιλοσοφική μας φιλολογία. 'Η έκκίνηση γίνεται με την κατάδειξη της στροφής της πλατωνικής φιλοσοφίας από την όντολογία των Προσωκρατικών στην έννοιολογία, από την αισθητή στη νοητή ούσία. Με τό διάλόγο του «Σοφιστής» ξεχωρίζει τελειωτικά ο Πλάτων από τους παλαιούς όντολόγους που εξέταζαν την ιδέα χωρίς τή συνάρτησή της με τή νόηση. Δέν είχε άκόμη ή νόηση έπιστρέψει στον έαυτό της, δέν είχε έρωτήσει τον έαυτό της σχετικά με εκείνο που έζητούσε. Γιατί έζητούσε τό όν χωρίς να έχη θέσει ζήτημα σχετικά με τή σημασία που είχε ο λόγος, κάθε φορά που άπεφάνονταν για την ούσία. Δέν είχε δοκιμάσει άμφιβολίες σχετικά με τό κύρος που έχουν οι κρίσεις επάνω στις όποιες στηριζόμενοι μιλάμε για τό όν. 'Ο Πλάτων θέτει ζήτημα για τό νόημα του λόγου και ζητά να προχωρήση στα πράγματα χρησιμοποιώντας τὰ νοήματα. 'Όστε τό πρόβλημα που έχει για θέμα του την αλήθεια, γίνεται πρόβλημα που ως άποστολή έχει να διερευνήση τό νόημα. Τό πρόβλημα δέν τό άποτελούν πια τὰ πράγματα, αλλά ο λόγος θεωρημένος από την καθαρή λογική του άποψη. Τήν πρώτη πληροφορία για τή στροφή από τὰ πράγματα στους λόγους μάς τήν παρέχει ο Πλάτων με τον «Φαίδωνα». Έκεί μάς λέει ότι ή αλήθεια δέν στέκεται έξω από τό λόγο, και ότι ο λόγος είναι ενέργημα που έπιτελεί ο νοός στηριγμένος στην ιδέα. 'Η μάθηση που θα θεμελιώση τό λόγο και θα δώση κίνηση στην ιδέα είναι ή διαλεκτική.

'Η ούσία κατά τον Πλάτωνα δέν ύπάρχει έξω στη φύση, όπως έδόξαζαν οι Προσωκρατικοί, αλλά μέσα στο λόγο και άποκαλύπτεται από τό διάλογο. 'Η σκέψη έκφραζόμενη με τὰ γλωσσικά σύμβολα αρχίζει τό μεγάλο της άγώνα που είναι προωρισμένος να μάς όδηγήση προς τό νόημα. 'Η

γλώσσα όμως. είναι απλό σύμβολο και υπάρχει δύναμη του συσχετισμού της προς το νόημα, δεν έχει αυτοτέλεια, αλλά η αξία της συνίσταται στο ότι μπορούμε μ' αυτή να προχωρήσουμε προς το νόημα. Έκτός από τη γλώσσα, κάθε ανθρώπινο έργο, κάθε ανθρώπινη δράση ή μπορεί να γίνει άφετηρία για την προχώρησή μας προς το νοητό. Η τεχνική δραστηριότητα του τεχνίτη τείνει να πραγματώσει κι' αυτή αναλλοίωτες μορφές που στέκονται στο νοητό κόσμο ως αιώνια πρότυπα. Καί η ήθικη δραστηριότητα του πολιτικού και κοινωνικού ανθρώπου γίνεται ή άφετηρία για ανάτασή προς τα νοήματα. Είναι όλοφάνερο ότι στην ήθικη πράξη την αξία τη δίνει ο λόγος ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Στόχο της έχει ή πράξη το αγαθό τέλος, το «δέον» και σύμφωνα με αυτό όρίζεται ή αξιολογική της απόδοση. Όλη ή πολιτική, ήθικη και επιστημονική δραστηριότητα του ανθρώπου παίρνει την αξία της από το μέτρο που δείχνει τη συμμόρφωσή της με το δέον. Καί γενικώτερα το Σύμπαν όλόκληρο αποτελεί άρμονική ένότητα και άρμονική σύνταξη μελών διεπόμενη από το μέτρο και από το πέρας που κλείνει το δημιουργημένο όν σε οργανικότητα. Με όλα αυτά έρχεται σε έπαφή ο Πλάτων προς τις αντίληψεις της Ίπποκρατικής Ιατρικής και ανακηρύττει ως χαρακτηριστικό της πεποιημένης ουσίας το μέτρο. Τα πάντα τείνουν προς το μέτρο και προς το δέον.

Η προς το ιδεώδες χρέος ανάταση θεμελιώνει συνειδητά την έλευθερία και καθιστά δυνατή την αντιμετώπιση της ανάγκης. Ίδιαίτερα στην περιοχή της πολιτικής ζωής γίνεται αισθητή ή πραγμάτωση της έλευθερίας. Όσο μακρύτερα από το ιδεώδες χρέος στέκεται ή πολιτεία, τόσο περισσότερο απέχει από την έλευθερία και τη δικαιοσύνη. Η παραγνώριση του χρέους ρίχνει αναγκαστικά την πολιτεία στη βία και στην άδικία. Η πολιτεία ως σύνθεση δεν είναι άθροιστικό σύνολο ατόμων, αλλά οργανική ολότητα, διεπόμενη όχι από την επίπεδωτική αριθμητική ισότητα αλλά από τη γεωμετρική αναλογία που ταξιθετεί σε Ιεραρχικά κλιμακωμένη τάξη προσωπικότητες που εμφανίζουν διαφορετική δυναμικότητα, ποιότητα και αποδοτικότητα. Σκοπός της πολιτείας είναι ή πραγμάτωση της έλευθερίας. Η ευδαιμονία, όταν ύψωθεί σε αυτοσκοπό, αδύνατο είναι να μη διαλύση την πολιτική κοινότητα.

Παντού λοιπόν, στο Σύμπαν, στην τέχνη, στην επιστήμη, στην ήθικοπολιτική δράση εύρισκουμε δρόμο που οδηγεί από τα αισθητά στα νοητά. Ο λόγος καθιστά όλα τα πράγματα νοητά, όλα τα όντα δείχνονται να είναι επιδεκτικά λόγου. Έτσι φτάνουμε στην περίφημη πλατωνική θεωρία της μετοχής όλων των αισθητών στην ιδέα. Η διαλεκτική είναι ή μάθηση που άνοίγει το δρόμο προς την ιδέα. Σκοπό του ο διάλογος έχει τη μετουσίωση του αισθητού κόσμου σε νοητό.

Τί είναι όμως ή ιδέα; Δεν έχει ή ιδέα αισθητή ύπόσταση, εύρίσκεται πέρα από κάθε άπτη παράσταση. Δεν είναι υποκειμενική παράσταση, ούτε πλάσμα και επινόημα της ψυχής.

Γίνεται ορατή μόνον όταν αποτράυηχτομε από τα πράγματα και καταυθυνομε προς τα νοήματα. Δεν είναι ούτε υποκειμενική σύλληψη, ούτε διανοητικό παραστατικό επινόημα. Πρέπει να έννοηθή χωριστή και αποκαθαρμένη από τα φυσικά αντικείμενα και τα ψυχολογικά ενεργήματα. Είναι το σταθερό νόημα το αντιμετωπιζόμενο από τη νόηση. Μόνον όταν άπαλλαγή ή νόηση από κάθε φυσιοκρατικό και ψυχολογικό έπηρεασμό μάς προωθεί στη θεώρηση της ιδέας. Η σταθερότητα της ιδέας αποτελεί ταυτόχρονα και την αντικειμενικότητά της. Μόνον ή ψυχή έρχεται σε συσχέτιση με την ιδέα και το αποτέλεσμα του συσχετισμού τους είναι ή αλήθεια.

Κατά ποιόν τρόπον όμως πρέπει να έννοηθή ή ψυχή; Θα έννοηθή ως λογική αρχή που έχει γνώση για την ιδέα, ως αρχή του λόγου και της νοήσεως. Η ψυχή, κατά τον Πλάτωνα, είναι αυτό που λέμε αυτοσυνείδηση όχι σε λογική αλλά σε υπερβατική σημασία. Το καθαρό δηλαδή εγώ, ή λογική ένότητα που εμφανίζεται στην αυτοσυνείδησία αποτελώντας το κέντρο της αναφοράς όλων των βιωμάτων. Χωρίς αυτή ο έσωτερικός ψυχικός μας βίος θα έπάθαινε αποσύνθεση, θα ήταν ή άσταμάτητη ροή του Ήρακλείτου. Είναι ή ψυχή ή λογική αρχή που χειρίζεται τους λογικούς όρους, οργανώνοντας την έσωτερική έμπειρία μέσα στην όποια μάς δίδεται και ή έξωτερική έμπειρία, ο έξωτερικός κόσμος. Δεν είναι λοιπόν ή ιδέα επινόημα του εγώ, αλλά αρχή που ουσιώνει την ουσία. Το είναι συγκροτείται σε συνεχή αναφορά προς την ιδέα. Αναφερόμενη στην ιδέα ή ψυχή οργανώνει και υποτάσσει το άλογο περιεχόμενο των αισθήσεων. Δυνάμει της αναφοράς προς την ιδέα όλα τείνουν να μεθεξούν στο ιδεώδες. Η τάση αυτή που ουσιοποιεί, είναι αυτό που σε άλλη συνάφεια το είπε ο Πλάτων έρωτα. Η ανάμνηση είναι ή έκφραση που δηλώνει την αντικειμενικότητα της ιδέας. Η ψυχή κινείται και επανέρχεται με την ανάμνηση προς κάτι που μένει πάντοτε το ίδιο.

Η σχέση της ψυχής και της ιδέας είναι διαλεκτική. Η ψυχή αναφερόμενη στην ιδέα την συλλαμβάνει ως έτερότητα σχετικά με τον εαυτό της. Θέτει έτσι τον εαυτό της ως ταυτότητα διαφορετική από την ιδέα. Ωστε αντίκρυ στην ψυχή στέκεται ή ιδέα ως στόχος προς τον όποιο κινείται ο έρωσ και ή ανάμνηση. Όπωςδήποτε ή ψυχή δεν συμπίπτει με την ιδέα. Γι' αυτό το έσχατο τέρμα δεν είναι ή ένωση της ψυχής με την ιδέα, όπως θέλει ο μυστικισμός, αλλά μόνο ή όμοίωση προς την ιδέα. Το όλο κεφάλαιο τερματίζεται με την παράθεση ενός τμήματος από το «θεαίτητο» αναφερομένου στο βίο του φιλοσόφου με τον όποιο πραγματώνεται ή όμοίωση προς την ιδέα και προς το θείο.

Στο ένατο κεφάλαιο προχωρεί ο κ. Θεοδωρακόπουλος στη διερεύνηση των σχετικών με τον θάνατο αντιλήψεων του Πλάτωνος, όπως αναπτύσσονται στο «Φαίδωνα». Ο θάνατος όταν τον μελετά ο φιλόσοφος, γίνεται σκοπιά της ζωής, γιατί μάς δάνει σε μιá από τη ζωή απόσταση, που είναι άπαραίτητη για την όλοκληρωτική θεώρησή της. Η «μελέτη του θανάτου» κατά τον

Πλάτωνα θεωρείται κυριώτατο μέσο για να τελειωθεί η φιλοσοφική γνώση. Ο κ. Θεοδωρακόπουλος δείχνει ότι η μελέτη του θανάτου είναι για τον Πλάτωνα ταυτόσημη με την μελέτη της αλήθειας και ότι δεν πρέπει να σχετίζεται με τον άσκητισμό. Ο άσκητης ενδιαφέρεται μόνο για την αγιότητα και παραμελεί την παιδεία. Ο Σωκράτης όμως μελετά το θάνατο όχι γιατί θαρρέθηκε τη ζωή, αλλά γιατί με το μελέτημα τουτο κατανοεί βαθύτερα τη ζωή και τους σκοπούς της. Δεν υπάρχει μέσα σε μια τέτοια ένασχύληση κανένας μυστικισμός, γιατί ο Πλάτων πρόθεσή του έχει να ανανεώσει τη ζωή στηρίζοντας την σε νέα θέματα. Δεν αρνείται τη ζωή αλλά μόνο ό,τι επισκιάζει το νόημά της. Όταν ο Πλάτων μάς λέει ότι φιλοσοφία είναι έτοιμασία για θάνατο, υποδηλώνει άρνητική στάση απέναντι στην αντιπνευματική και γεμάτη φλυαρία ζωή του άμύητου στην φιλοσοφία και την παιδεία. Η ιδέα του αγαθού είναι από την μια μεριά απόλυτη άρνηση της αντιπνευματικής ζωής και από την άλλη απόλυτη θέση της πνευματικής ζωής. Αφού εκείνο που συγκεντρώνει τη ζωή στον έαυτό της είναι η ένατένιση του αγαθού, η ζωή, όταν δεν ρυθμίζεται από την ένατένισή τους, υποβαθμίζεται σε κίνηση χωρίς νόημα. Η επιστροφή προς την ιδέα ονομάζεται στο «Φαίδωνα» θάνατος και δεν είναι τίποτε άλλο παρά πορεία προς τη ζωή. Η μελέτη του θανάτου είναι κίνηση της ζωής προς ένα δημιουργικό θάνατο, που μάς απομακρύνει από τη φλυαρία της κατά συνθήκη ζωής, δείχνοντάς μας τη ζωή στην αιωνία αξία της. Ο σωματικός θάνατος είναι απλό επεισόδιο μέσα στην πορεία της ζωής προς τους σκοπούς της. Κάποια θεότητα πολύ σοφή συνέθεξε τη ζωή με το θάνατο, γιατί χωρίς αυτόν η διαδίωσή μας θα ήταν ένα άφορητο και άνιαρό επεισόδιο. Με την τάξη όμως που έχει δάσει η θεότητα στον κόσμο, συνδυάζοντας τη ζωή με το θάνατο, η έγκόσμια διαδίωση αποκτά απόλυτη αξία και συνεπιφέρει σημαντικώτατα έσχατολογικά έπακόλουθα. Ο σωματικός θάνατος, κατά τον Πλάτωνα, αποκαλύπτει το καθαρό είναι της ψυχής και καθιστά όρατη την παιδεία της.

Του τελευταίου—δεκάτου—κεφαλαίου το θέμα είναι ο πλατωνικός μύθος. Ο κ. Θεοδωρακόπουλος αναπτύσσει ότι ο μύθος του Πλάτωνος διαφέρει από τον παλαιό που ήταν ολοκληρωτικά κοσμογονικός. Όσο κι' αν θλίβεται ο Πλάτων για τον εξαφανισμό του μύθου που επιτελέσθηκε με τη σοφιστική διαφώτιση, δεν επιχειρεί όμως να τον αναστήσει αλλά η πρόθεσή του είναι να τον αντικαταστήσει. Στον Πλάτωνα ο νέος μύθος εγαίνει από το δάθαιμα της ψυχής, είναι έσωτερικός όπως και ο λόγος, ομόζυγος και αντίζυγος του λόγου. Μύθος είναι έκφραστική μορφή που εκφράζει το άρρητο, χωρίς να χάνεται η ποιητική έλευθερία και η αίσθηση της ευδαιμονίας. Είναι οργανικό όλο που θέλει να ιστορήσει το ανιστόρητο και να κατεβάσει στη χρονικότητα, να χρονώσει ό,τι στέκεται έξω απ' αυτή, το άχρονο. Όταν εύρεθη εμπρός από το άρρητο ο λόγος σταματά και τη θέση του την παίρνει ο απεικασμός. Σταματά ο νοός και αρχίζει η φαν-

τασία, όχι η άχαλίνωτη αλλά η κοθοδηγημένη από τη μορφική πλαστικότητα. Ζωγραφιά λοιπόν και απείκασμα της ψυχής είναι ο μύθος. Μύθος και λόγος είναι μορφές στις οποίες γίνεται όρατό το αντικειμενικό κρυστάλλωμα των δυνάμεων της ψυχής.

Ο μύθος κάνει το άπειρο πεπερασμένο. Επεξεργάζεται το θέμα από τη στιγμή που ο λόγος δεν ήμπορεί να προχωρήσει. Γι' αυτό αξίζει να θεωρηθεί καινούρια θεά της ιδέας πέρα από τα όρια του λόγου. Ερμηνεύει τα προβλήματα εκείνα που ο Hegel τα ονόμασε διαλεκτικά, δηλαδή προβλήματα που εμφανίζουν άπεραντη προοπτική. Όταν ο μύθος εύρσκεται στο τέλος του διαλόγου είναι τουτό σημείο που δείχνει ότι η διαλεκτική εκβάλλει στο μύθο. Όταν όμως είναι ο μύθος τοποθετημένος στο μέσο, τότε αυτός είναι που εκβάλλει στη διαλεκτική. Όπως δήποτε ο Πλάτων ούδέποτε τοποθετεί το μύθο στην αρχή του διαλόγου.

Ο μύθος που παραθέτει ο Πλάτων στον «Πρωταγόρα» είναι απομίμημα του πολιτικού μύθου που ήταν όργανο μόνο διδακτικό. Του λείπει η έσωτερικότητα και το δάθος. Στο «Γοργία» για πρώτη φορά εμφανίζεται ο καθαυτό πλατωνικός μύθος. Εκεί για πρώτη φορά η ψυχή κατανοεί τη λογική της όντότητα και την ήθική της μόνηση. Το ίδιο θέμα, πολύ πλουσιώτερα και βαθύτερα εκφρασμένο, το εύρισκομε στον έσχατολογικό μύθο της «Πολιτείας» που παρατίθεται σε μετάφραση. Ο κ. Θεοδωρακόπουλος προχωρεί σε μια ολοκληρωτικά δική του έρμηνεία του μύθου τούτου σύμφωνα με την όποια ο Πλάτων αναπτύσσει με τη μυθική έσχατολογική διήγηση τη σχέση της ψυχής με την ιδέα, το πρόβλημα της έλευθερίας και της ανάγκης. Με όλη εκείνη τη διήγηση παίρνει η έγκόσμια του θνητού ανθρώπου διαδίωση σημαντικώτατη βαρύτητα, γιατί θεωρείται άφετηρία για την αιωνιότητα. Αποκαλύπτεται έτσι το βαθύτερο νόημα της βουλευτικής έλευθερίας μας και ανακηρύσσεται η παιδεία ως το μόνο μέσο που πραγματώνει τη θεά της ιδέας του αγαθού. Ο τρόπος ζωής και το ήθος παίρνουν, ύστερα από όλα αυτά, ύψιστη σπουδαιότητα γιατί αποτελούν την πηγή της μελλοντικής μας ευδαιμονίας.

Ο μύθος όσο κι' αν είναι αποκαλυπτικός, όμως δεν φρονεί ο Πλάτων ότι λέει, αλλά μόνο εικονίζει την αλήθεια. Είναι είδωλο της αλήθειας, φανερώνει κάτι αλλά συγχρόνως ο ίδιος είναι που το σκεπάσει. Γι' αυτό έχει μέσα στον έαυτό του κάποια σύμφυτη ειρωνεία. Είναι παρ' όλο τούτο ο μύθος μια αισθητική μορφή, με την όποια εκφράζεται μια ψυχή που έχει μοχθήσει για την αλήθεια. Όσο θαθαίνει ο λόγος τόσο όμορφαίνει ο μύθος. Πάλλεται από ζωή και εποπτικότητα και για τούτο δεν έχει καμιά σχέση με την άλληγορία που είναι ψυχρό διανοητικό επένδυμα, χρησιμοποιούμενο για διδακτικούς σκοπούς. Ο μύθος όμως είναι έργο τέχνης με δική του αυτόνομη αιδάρκεια. Όπως και κάθε έργο τέχνης, είναι ο μύθος ανεπανάληπτο και μοναδικό πλαστούργημα.

Κλείνοντας την κάπως σχηματική έκθεση του

περιεχομένου του βιβλίου ξέρομε καλά ότι μόνο κάποιες απόψεις ίσως να ήμπορέσωμε να θέσωμε κάτω από τή ματιά του αναγνώστη. Όταν ένα σύγγραμμα εμφανίζει ένα τόσο μεγάλο πνευματικό πλούτο, ναυαγεί κάθε απόπειρα που θα ήθελε να τὸ παρουσιάσῃ σὲ δεδιασμένη συμπερίληψη. Ἄξιζει νὰ πάρῃ κανεὶς στὰ χέρια του τὸ ἴδιο τὸ βιβλίο γιὰ νὰ ἐντυφῆσῃ πραγματικά μέσα στὸν πλούτο τοῦ περιεχομένου του. Ἡ μέλητη του δὲν καθιστᾷ ἀναγκαία τὴν προσφυγὴ σὲ κανένα συμπληρωματικὸ δοῦθημα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἐμφανίζει ἀπόλυτη αὐτάρκεια καὶ ἀξιζει τὸν τίτλο τῆς εἰσαγωγῆς. Ὅτι χρειάζεται γιὰ τὴν κατανόηση τὸ εὕρισκε ὁ ἀναγνώστης στὸ βιβλίο τὸ ἴδιο. Πολλὲς φορές δίδεται ὁ λόγος στὸν ἴδιο τὸν Πλάτωνα, καὶ τὰ λόγια του ἐρμηνεύονται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ παίρνουν ἀμεση ἐπικαιρότητα. Ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος μᾶς μιλεῖ καὶ ἡ φωνὴ του γίνεται ἀμεσα προσιτὴ σὲ μᾶς, ὡσὰν νὰ εἶναι φωνὴ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας. Καὶ ὅλα αὐτὰ, χωρὶς νὰ χάνεται τίποτε ἀπὸ τὸ βάθος τῶν νοημάτων ποὺ ἀντέχουν γιὰ μιὰ ὀλόκληρη αἰωνιότητα.

Τὴν ἴδιαν αὐτάρκεια ἐμφανίζει καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἐρμηνεία. Τὰ ἐρμηνευτικὰ μέσα εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πλάτωνα, χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦνται νεωτερικοὶ ὅροι καὶ χωρὶς νὰ προστρέχη ἡ ἐρμηνεία στὴν ἐπίκληση ἀθεντιῶν. Ἡ ἐρμηνεία προχωρεῖ μὲ ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία καὶ μὲ χαρὰ θὰ διαπιστώσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος εἶναι στοχαστὴς ποὺ δουλεύει μὲ ἀνεξαρτησία. Τὴν ἴδια ἀνεξαρτησία ἐμφανίζει ἡ σκέψη του καὶ στὸν πρῶτο τόμο τοῦ «Συστήματος Ἠθικῆς» ποὺ ἐξέδωκε τὸν τελευταῖο καιρὸ. Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος δίνει τὸ λόγο στὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἀφίνει σ' αὐτὰ νὰ μιλήσουν καὶ νὰ διασαφηνίσουν τὰ πλατωνικὰ νοήματα. Δὲν χρησιμοποιεῖ καθόλου τὰ τόσο προσφιλῆ στὴν ἐπιπολαιότητα-ισμὸς, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ στενόκαρδος καὶ ὁ στενοκέφαλος δογματικὸς προσπαθεῖ νὰ συμπιέσῃ τὴ ζωντανὴ σκέψη τῶν μεγάλων στοχαστῶν καὶ νὰ τὴν προσγειώσῃ στὸ ἐπίπεδο τῆς κοινοτοπικῆς νοοτροπίας. Τὸ πλατωνικὸ πνεῦμα μὲ τὴν ἀπειροδύναμη πολυφωνία του ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθῇ στὰ δογματικὰ σχήματα. Ἡ τέχνη τῆς ἐρμηνείας ἐγκεῖται στὸ νὰ μᾶς κάμῃ προσιτὸ τὸν πλατωνικὸ στοχασμὸ σὲ ὅλο τὸ θαυμαστὸ του πλάτος, στὴν ἀνεξάντλητη ποικιλία του καὶ προπάντων στὸ βάθος τῶν ἀντινομιῶν του. Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος κατάρθωσε νὰ ἀποδώσῃ ὅλη τὴ θαυμαστὴ πολυφωνία, τὴν ἐσωτερικὴ ὀργανικότητα καὶ τὸ ἀντινομικὸ βάθος. Ἡ διείσδυση στὸν πνευματικὸ πυρῆνα γίνεται ὄχι ἀφαιρετικὰ ἀλλὰ ἐποπτικὰ, σύμφωνα μὲ τὴ βαθύτερη οὐσία τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ποὺ κατὰ βάθος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα «εἶδεν καὶ θεάσασθαι». Ἔτσι τὸν στοχασμὸ δὲν τὸν δίνει ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος μὲ τὴν ξηρότητα ποὺ προσιδιάζει στὴ σχολικὴ φιλοσοφικὴ διδασχὴ, ἀλλὰ τὸν συντροφεύει μὲ τὸ φῶς τῆς ἐποπτείας καὶ μὲ τὴ θερμὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συναισθηματικῆς μετοχῆς. Ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία δὲν εἶναι μόνον σκέψη, ἀλλὰ σύγχρονα καὶ παλμὸς ψυχῆς, ἐσώτατη συναισθηματικὴ καὶ

θυμικὴ δόνηση ἐμφυχωμένη ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ ἔρωτος, ποὺ ἐξορμᾷ μὲ ἀποφασιστικὴτητα γιὰ νὰ μᾶς ἀναδείξῃ μετόχους στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν οὐσία. Γι' αὐτὸ διαβάζοντας κανεὶς τὸ βιβλίο τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου ἔχει τὴν ἐντύπωση ὅτι προχωρεῖ μέσα σὲ μιὰ περιοχὴ καταυγαζόμενη ἀπὸ πνευματικὸ φῶς, καὶ χαίρεται κάποιον ἀνέκφραστον μακαρισμὸ, ὡσὰν νὰ ξαναυρίσκη κάποια εὐδαιμονία ποὺ ἦταν ἄλλοτε δική του. Ἔχει τὴ δεβαιότητα ὅτι τὸ μάτι του ἀντικρύζει κάτι ἀπὸ τὴν ἀνταύγεια τοῦ κάλλους τοῦ ἀκτινοβολούμενου, ὅπως ἔλεγε ὁ Πλάτων, ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, αὐτὴ ποὺ εἶναι τοποθετημένη «ἐπέκεινα τοῦ ὄντος». Μὲ τὸ βιβλίο του ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος μᾶς παρέχει σημαντικώτατη ἐπικουρία γιὰ τὴ μύησίν μας στὸ «μέγιστον μάθημα».

Συνακόλουθα πρὸς τὰ πλατωνικὰ διδάγματα τὸ ὅλο ἔργο συναπαρτίζει ὀργανικὴ ὁλότητα. Στὴν ἀρχὴ μᾶς δίνει τὴ βάση ἐπάνω στὴν ὁποία ἦρθε νὰ στηριχθῇ ὁ πλατωνικὸς στοχασμὸς καὶ ἐπειτα παρακολουθεῖ τὴν ἀποκορύφωσίν του ποὺ πραγματώνεται μὲ τὴ θεώρηση τῆς ἰδέας. Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια μᾶς δίνουν τὴν ἀποψη τῆς πλατωνικῆς ἐσχατολογίας. Ὁ κοσμολογικὸς μῦθος τῆς ἀρχῆς εὕρισκε στὸ φιλοσοφικὸ μῦθο τοῦ τέλους τὸ ἀντίστοιχό του.

Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐκφραση τοῦ βιβλίου. Ὁ λόγος βαδίζει μὲ σταθερότητα, εἶναι σφιχτοδεμένος, ἀκριβολογημένος, σύγχρονα ὁμως καὶ ἐποπτικὸς. Ἀποδίδει ὅλες τὶς συναισθηματικὲς ἀποχρώσεις ὅσες παρακολουθοῦν τὸν πλατωνικὸ στοχασμὸ καὶ δημιουργεῖ ἐξωτερικὴ ἐκφραστικὴ μορφή ποὺ καλύπτει ὀλοκληρωτικὰ τὸ ἐσωτερικὸ διανοητικὸ καὶ συναισθηματικὸ περιεχόμενο. Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος χρησιμοποιεῖ τὴ σύμμετρα ἀνεπτυγμένη περίοδο, χωρὶς νὰ τὴν πᾶραφορτῶν μὲ δυσανάλογο φόρτο δευτερευόντων νοημάτων. Ὁ λόγος του εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸ φυσιοκρατικὸ χρῶμα τοῦ πρωτόγονου δημοτικισμοῦ. Τὶς περισσότερες φορές ἡ σύνδεση τῶν προτάσεων γίνεται ἐσωτερικὰ καὶ στηρίζεται στὴ συνέχεια τοῦ στοχασμοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιδαρῦνεται τὸ ὕφος μὲ περιττὰ συνδετικὰ μέσα.

Τὸ πρῶτο βιβλίο του ποὺ παρουσίασε στὰ 1927 ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος εἶχε θέμα του τὴ λογικὴ οὐσία τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ὅπως μᾶς λέει ὁ ἴδιος, ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς τόσο ἐντονώτερα αἰσθάνονταν τὴν ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ σὲ πληρέστερη ἐρμηνεία ποὺ θὰ συναίρουσε τὸν λογικὸ καὶ τὸν ποιητικὸ πυρῆνα. Ἡ «Εἰσαγωγὴ στὸν Πλάτωνα» εἶναι ἓνα βιβλίο ποὺ ἐπήγγασε ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης προσταγῆς. Πραγματικὰ βλέπομε μέσα στίς σελίδες του νὰ ἐπιτελῆται ἡ συναίρεση τῆς ποιητικῆς καὶ λογικῆς ἐρμηνείας σὲ ἀρμονικὴ ἐνότητα. Ἄξιζει λοιπὸν νὰ εἰποῦμε ὅτι ἡ Εἰσαγωγὴ εἶναι τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ βιβλίο ποὺ ἀντίκρουσε μὲ σοφία καὶ ἀγάπη μαζί, χωρὶς μονομέρεια, τὸ ἔργο ποὺ μᾶς ἐκκληροδοτήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖο φιλόσοφο. Διαπιστώνομε ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐκφραστικὴ μορφή βαδίζει συνακόλουθα πρὸς τὸ βαθύτερο ἐρμηνευτικὸ σκοπὸ. Δίκαιο γιὰ ὅλα

αυτά θα είναι να ειπούμε ότι το βιβλίο του του κ. Θεοδωρακοπούλου δεν είναι μόνο λόγος περί Πλάτωνος αλλά πραγματικά «λόγος πλατωνικός».

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δελτίο Αναλυτικής Βιβλιογραφίας.

65.—Σ. Κτεναβία, Αί Έλληνικαί κυβερνήσεις, αί Έθνικαί συναλεύσεις καί τὰ δημοψηφίσματα. Από τοῦ 1821 μέχρι σήμερα. Ἀθήναι, 1947. 8ο, σελ. ζ' [διάβαζε στ'] +2 λευκὲς +3—125. Χωρὶς σελίδα τίτλου ἢ βιβλιογράφηση ἀπ' τὸ χρωματιστὸ ἑξώφυλλο.

Μιά μελέτη ποὺ παρουσιάζει χρονολογικὰ τὶς κυβερνητικὲς καὶ καθεστωτικὲς ἀλλαγὲς στὴν Ἑλλάδα, δίνοντας καὶ τὰ ὀνόματα ὧν διατελέσανε κάθε φορὰ ὑπουργοὶ καὶ πρωθυπουργοί.

66.—Στέλιου Δ. Ἀλεξάνδρη, Γεώργιος Σταύρου (1788—1869). Συμβολὴ στὴν Τραπεζικὴ Ἱστορία. Ἀθήναι—1947. <Τύποις: Α. Α. Παπασπύρου Λέκκα 23—Στοὰ Σιμπούλου>. 8ο, σελ. 23.

Βιογραφία.

67.—4. Collection de l'Institut Français d'Athènes. 4. Κωνσταντίνου Ι. Ἀμάντου. Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκοῦ. Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Τόμος δεύτερος, 867—1204. Athènes, 1947. 8ο, σελ. ιη' +2 λευκὲς +455+1 λευκὴ + χάρτης.

Ὁ δεύτερος τοῦτος τόμος τοῦ περισπούδαστου ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ σοφοῦ συγγραφέα ἀπλώνεται ἀπ' τὰ χρόνια τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας ὡς τὴν ἀλωση τῆς Πέλης ἀπ' τοὺς Φράγκους σταυροφόρους.

68.—Χρίστου Α. Μπαρμπαστάση, καθηγητῶ τῶν Μαθηματικῶν ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολεῖῳ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μέθοδοι καὶ ὁδηγίαι διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς Γεωμετρίας. Σύνθεσις. Ἀνάλυσις. Γεωμετρικὸί τόποι καὶ γ. κατασκευαί. Μετρικαὶ σχέσεις. Μέγιστα καὶ ἐλάχιστα. Ὁμοιότης καὶ ὁμοιοθεσία. Ἀντίστροφα ποικίλα σχήματα. Μεταφορά. Περιστροφή. Ἀντιστροφή. Θεωρήματα καὶ προβλήματα. Ἀποδείξεις καὶ λύσεις αὐτῶν. Τύποις: Γκούφα, Περικλέους 26—Πυθίου 88—Ἀθήναι, 1947. 8ο, σελ. 272.

Ἐνα συμπλήρωμα στὸ γυμνασιακὸ μάθημα τῆς θεωρητικῆς Γεωμετρίας, πολὺ χρήσιμο σ' ὅσους θὰ δώσουν εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις στὸ Πολυτεχνεῖο καὶ στὶς Στρατιωτικὲς Σχολὰς.

69.—Ἀγγέλου Θ. Νεζερίτου, Καθηγητοῦ, Βοηθοῦ Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Διευθυντοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Ἐπιστήμη». «Ἡ ἐνόητος πάντων τῶν Ἑλλήνων μόνη σωτηρία τῆς Πατρίδος». Ὁ σλαβικὸς κίνδυνος. Μετὰ προλόγου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλου, Διευθυντοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰσαγωγῆς τοῦ Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας κ. Σπυριδωνοῦ Μαγγίνα. Ἀθήναι, 1947. 8ο, σελ. 47.

Ὁ συγγραφέας ἐξυπλίζει μὲ μεγάλη συντομία τὶς σελίδες τῆς τρισχιλιόχρονης ἑλληνικῆς ἱστορίας γιὰ ν' ἀποδείξει πῶς ὁ διχασμὸς στάθηκε γιὰ πάντα ἡ μοναδικὴ αἰτία ποὺ πολλὰς φορὰς κακόπαθε ἡ φυλὴ μας καὶ τὸ ἔθνος μας.

70.—Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Καπετάν Λυκούργου [=Γιώργη Φετλή]. Ἀύγουστος 1947. <Ἐκδόσεις Ἀντιφασιστικῆς Ἐνώσεως. 1>. 16ο, σελ. 16.

Ἀποκαλύψεις ἐνὸς ἀρχισυμμοριῆτη ποὺ μετάνοισεν καὶ παραδόθηκε στὶς ἀρχές.

71.—Ἀνδρέα Σ. Σκανδάμη, Πριγκήπισσα Φρειδερίκη. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ τῆς δράση. Ἀθήναι, Τύποις «Πυρσοῦ» Α. Ε., 1946, 8ο, σελ. 215, μὲ πολλὰς hors-texte εἰκόνες.

Μιά βιογραφία ποὺ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστὴ στοὺς πολλοὺς, μὰ τόσο γόνιμη δράση τῆς Α. Μ. τῆς Βασίλισσας.

72.—André Maurois, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἱστορία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Μετάφραση Παύλου Φλώρου. Οἱ φίλοι τοῦ βιβλίου. <Τυπώθηκε στὸ τυπογραφεῖο «Πυρσοῦ» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1947>. 8ο, σελ. 477.

Μιά πολυσήμαντη ἱστορικὴ σύνθεση, ἀνάλογη μὲ τὴν «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» τοῦ ἰδίου συγγραφέα, ποὺ μαζί μὲ τὰ διάφορα περιστατικὰ δίνει καὶ τὸ πνεῦμα κάθε ἐποχῆς καὶ τὴν ψυχολογία τοῦ λαοῦ καὶ τῶν πρωταγωνιστῶν, σὲ λογοτεχνικὴ στὴ γλῶσσα μας ἀπέδοση.

73.—Βιβλιοθήκη «Ἐργατικῆς Ἑστίας» 2. Πάνου Σπύρα, Τὸ Δημοτικὸ Ἐργατικὸ Τραγεῦδι. Μὲ προλεγόμενα Πάνου Μητροπούλου. Ἀθήναι, 1947. <Τύποις: Γ. Καραμαλέγκου, Αἰσχόλου 25—Τηλ. 20-911>. 16ο, σελ. λβ'+83.

Μιά λαογραφικὴ μελέτη ποὺ παρουσιάζει τὰ λαϊκὰ τραγεῦδια ποὺ συνοδεύουν τὴν καθημερινὴ δουλειὰ ἢ ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο σχετίζονται μ' αὐτή.

74.—Γαλάτειας Σαράντη, Τὸ βιβλίο τῆς Χαρᾶς. Ἐκδόσεις «Ἄλφα» Ι. Μ. Σκαζίκη. <Τυπώθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1947 στὰ τυπογραφεῖα τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε. (Ἀθήνα, Παπαδιαμαντοπούλου 44)>. 16ο, σελ. 131.

Ἡ πονεμένη ἱστορία μιᾶς γυναίκας ποὺ ἡ μοῖρα τῆς στέρησε τὴ χαρὰ τῆς μητρότητος, δοσμένη σὲ σελίδες ποὺ ξεχωρίζουν γιὰ τὶς λογοτεχνικὲς τοὺς ἀρετὲς.

75.—Γεράσιμου Σπαταλά. Ἡ τενικὴ στιχοουργία συνέχεια τῆς προσωδιακῆς. Ἀθήνα, 1947. <Τύποις: Ι. Α. Ἀλευροπούλου, Ἀγροιλίου 23>. 16ο, σελ. 16.

Περίληψη μιᾶς πλατύτερης μελέτης ποὺ ἀποδείχνει πῶς ἡ νεοελληνικὴ τενικὴ στιχοουργία εἶναι ἀδιάσπαστη συνέχεια τῆς προσωδιακῆς μετρικῆς τῶν ἀρχαίων.

76.—Γεωργίου Ν. Μαργακοπούλου, Παρέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Οἱ Συνταγματικὲς θεσμοὶ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἀθήναι, 1947. <Τύποις Ἰδρύματος Ἐπιστημονικῶν Ἐκδόσεων Α. Ε., ὁδὸς Διομείας 5—Ἀθήναι>. 8ο, σελ. 76.

Μιά μελέτη μὲ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ ἐξετάζει τὸ πῶς ἔχει ὁργανωθεῖ καὶ πῶς λειτουργεῖ τὸ πολιτεύμα στὴν ὁμοσπονδία τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς.

77.—Γιώργου Θεοδοῦ, Θέατρο ΙΙ. Τὸ παιχνίδι τῆς τρέλας καὶ τῆς φρενιμάδας. Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριάς. Ἴκαρος. <Τυπώθηκε στὴν Ἀθήνα τὸν Αὐγουστο τοῦ 1947 στὰ τυπογραφεῖα Μηνᾶ Μυρτίδη>. 8ο, σελ. 104.

Ἡ κωμῶδια ποὺ τόσον ἐπιτυχία σημείωσε στὴν παίχτηκε τὸν περασμένο Ἰούνιο ἀπ' τὸ θέατρο «Ἐταιρία Ἑλληνικοῦ Θεάτρου», μαζί μὲ μιὰ κωμῶδια-μαλέτο, πρωτοτυπωμένη στὴ «Νέα Ἑστία». Στις σελ. 99—109 ἀποσπάσματα ἀπὸ κριτικὲς τῶν κ. κ. Ἡλ. Βενέζη, Ἀλκη Θρούλου, Κλ. Παράσχου, Μ. Ροδᾶ, Γ. Νάζου, Μ. Καραγάτση, Γ. Φτέρη, Π. Λεκατσᾶ, Γ. Σάβα, Γ. Ι. Φουσάρα, Γ. Σιδέρη, Μ. Σκουλούδη, Ι. Γεωργίου, Π. Ρήγα, Κ. Οικονομίδη, Χρ. Ἐμ. Ἀγγελομάτη καὶ Μ. Πλωρίτη.

78.—Δ. Σ. Μπαλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου—Ἀκαδημαϊκοῦ. Ἡ θερησκευτικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Διάλειξις γενομένη ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἀκαδημίας, τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1947). Ἄετος Α. Ε.—Ἀθήναι—1947. 8ο, σελ. 20.

Ὁ συγγραφέας, πιστεύοντας ἀδίσταχτα πῶς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θρησκευθεῖται, ἀναλύει τὰ μέτρα ποὺ θὰ συντελέσουν στὸ νὰ πάρει ἡ θερησκευτικότητά του τὴ σωστὴ κατεύθυνση.

79.—Δημητρίου Κ. Χαντζηκωνσταντῆ, Ἱστορία τῆς Καρύστου. (Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους). Ἀθήναι 1947. 8ο, σελ. 100+χάρτης.

Ἱστορικὴ μελέτη, γραμμένη στὴ δημοτικὴ καὶ στηριγμένη στὴν κυριότερη ὡς τὰ τώρα γνωστὴ βιβλιογραφία.